

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
FEDERALNO MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, VODOPRIVREDE I ŠUMARSTVA

RADNA GRUPA
VOĆARSTVO , VINOGRADARSTVO, VINARSTVO I ULJARSTVO

**STRATEGIJA POLJOPRIVREDE I RURALNOG RAZVOJA FEDERACIJE BOSNE I
HERCEGOVINE ZA PERIOD 2021. - 2027.**

SITUACIONA I SWOT ANALIZA
Šira verzija dostavljenog radnog materijala
(izvorni materijal radne grupe)

Sastav radne grupe:

1. Semina Hadžiabulić, Glavni ekspert i vođa radne grupe, Agromediteranski fakultet Univerziteta Džemal Bijedić u Mostaru
2. Semira Sefo, ekspert, Agromediteranski fakultet Univerziteta Džemal Bijedić u Mostaru
3. Mario Leko, ekspert, Federalni agromediteranski zavod u Mostaru
4. Marija Prlić, ekspert, Federalni agromediteranski zavod u Mostaru
5. Perica Bulić, ekspert, Ministarstvo poljoprivrede Hercegovačko-neretvanske županije
6. Besim Salkić, ekspert, Tehnološki fakultet Tuzla
7. Fikret Javorovac, ekspert

PREGLED STANJA ZA VOĆARSTVO, VINOGRADARSTVO, VINARSTVO I ULJARSTVO 2014-2021

VOĆARSTVO

Na području FBiH organizuje se proizvodnja velikog broja voćnih vrsta koje porijeklo vode iz područja umjerene klime, što znači da je u proizvodnji zastupljen veliki broj vrsta iz grupe jabučastog, koštičavog, jezgrastog, jagodastog i mediteranskog voća. U Operativnom programu: „Voćarska rejonizacija u Federaciji Bosne i Hercegovine“ koji je urađen 2013. godine date je pregled stanja voćarskom sektoru u Federaciji. Na osnovu metodologije agro-ekološkog zoniranja koja polazi od specifičnih ograničenja i određenih uslova klime, tla i reljefa ali i ekonomskih uslova za uzgoj poljoprivrednih kultura, date su preporuke i smjernice za najpovoljnije rejone za uzgoj voćnih vrsta. Evidentno je da se Tuzlanski kanton potvrdio kao najvažniji voćarski kraj kontinentalnih vrsta (šljiva, jabuka, kruška) i vrste iz grupe jagodastog voća, Zeničko-dobojski kanton prednjači sa proizvodnjom jagodastih voćnih vrsta i Hercegovačko-neretvanski kantona kao najpogodnija regija za uzgoj koštičavih i mediteranskih kultura (breskva, trešnja, smokva i maslina).

Dostupni statistički podaci za sektor voćarstva kod nas izražavaju se preko ukupnog broja stabala, osim za jagodaste voćne vrste za koje se izražava u hektarima. Ova činjenica otežava analizu raspoloživih podataka i izvođenje zaključaka, jer se ne pravi razlika između intenzivne i ekstenzivne proizvodnje, kao i specifičnosti pojedinih voćnih vrsta prema gustini sadnje.

Površine pod voćnjacima u ha, period 2015.-2020. godine – Federacija BiH

ha	2015	2016	2017	2018	2019	2020
kontinentalne i mediteranske	43.392	42.507	42.273	41.959	42.273	42.140
jagodaste	1.994	3.012	3.326	3.440	2.888	2.867
Ukupno FBiH	45.386	45.519	45.599	45.399	45.161	45.007

Izvor: Federalni statistički zavod

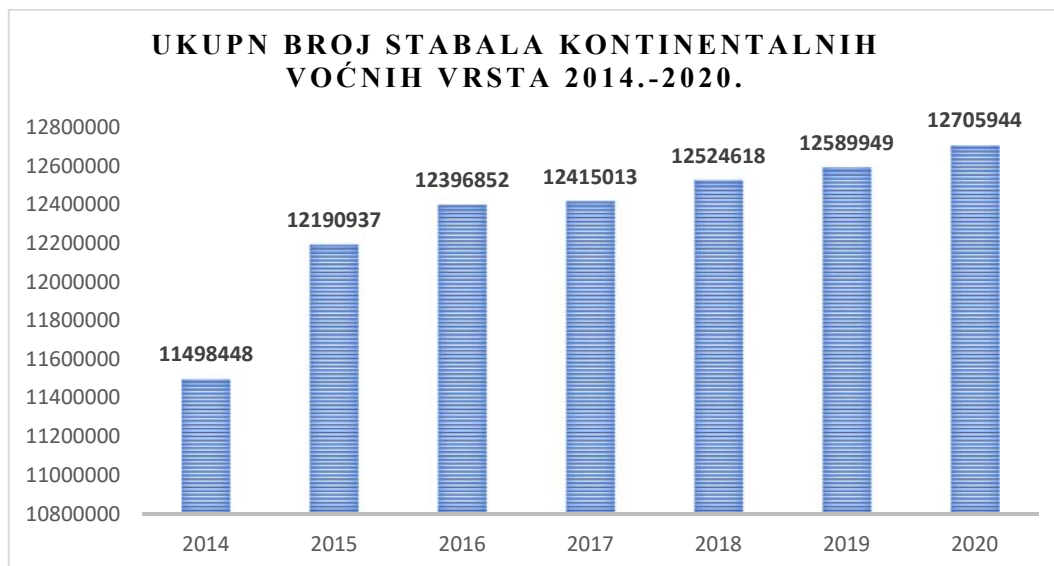
Ukupne površine pod voćnjacima od 2017. godine se smanjuju i u 2020. godini na području Federacije je 500 ha manje pod voćnjacima. Na smanjenje površina je najviše uticalo smanjenje površina pod malinom. Iako se površine smanjuju ukupan broj stabala svih voćnih vrsta je u stalnom porastu od 11,6 mil 2014. godine do 12,8 mil 2020. godine, evidentno je se stari ekstenzivni voćnjaci zamjenju sa intenzivnim sa gustim sistemom uzgoja.

Ukupn broj stabala i prinosi kontinentalnih, jagodastih i mediteranskih voćnih vrsta, period 2014.-2020. godine – Federacija BiH

Kontinentalne	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Prosjek
Ukupno Br.stab	11.498.448	12.190.937	12.396.852	12.415.013	12.524.618	12.589.949	12.705.944	12.331.68
Ukupno Prinos t	65.110	119.976	103.174	66.413	137.815	88.608	133.793	102.191
kg/stablu	5,66	9,84	8,32	5,34	11,00	7,03	10,52	9,1
Jagodaste	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Ukupno ha		1.994	3.012	3.326	3.440,3	2.888,7	2.867,5	2.921,
Ukupno Prinos t		16.712	25.866	23.572	27.895,7	21.869,5	23.023,8	23.156,4
t/ha		8,38	8,58	7,08	8,10	7,57	8,03	7,2
Mediteranske	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Ukupno Br.stab	113.750	137.285	139.050	145.730	148.240	178.071	160.820	146.13
Ukupno Prinos t	897,9	1.152,9	1.295,2	964,8	1.581,9	1.876,7	2.071,6	1.405,8
kg/stablu	7,89	8,39	9,31	6,6	10,67	10,53	12,88	9,6

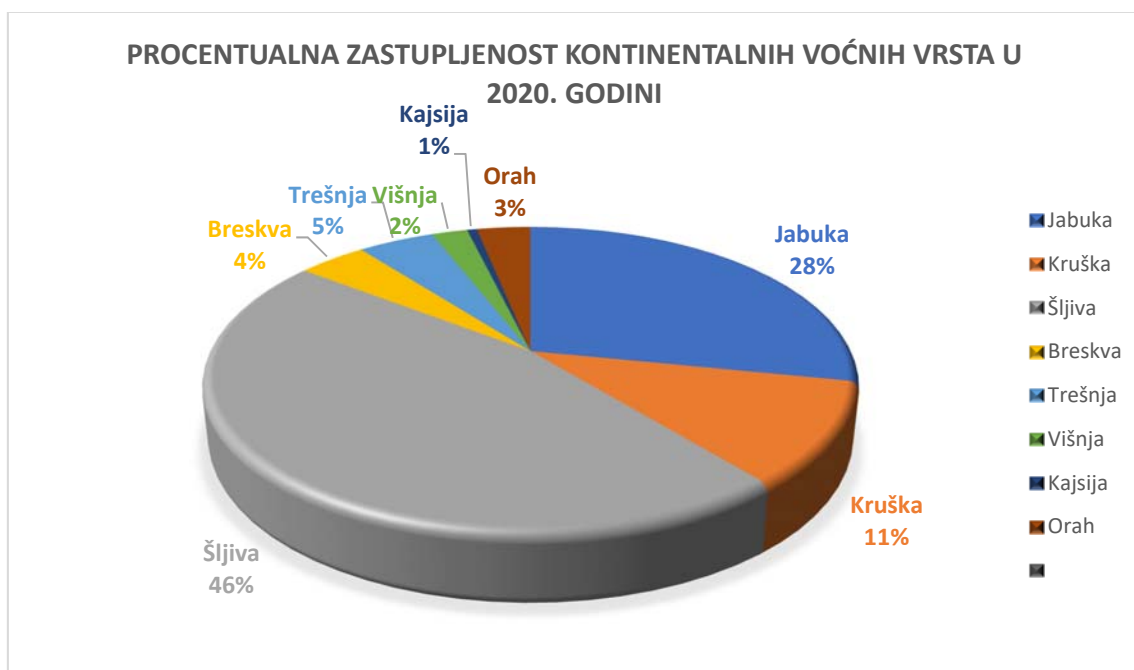
Izvor: Federalni statistički zavoda

Trend porasta broja rodni stabala ne prati istim tempom i povećanje proizvodnje, prosječan prinos kontinentalnih voćnih vrsta u analiziranom period 2014.-2020. iznosila je 102.191 t što je manja od planiranog prosječnog prinosa 120 hiljada t godišnje. Glavni razlog smanjenja prinosa je zbog nepovoljnih klimatskih uslova. Sve krošnjaste voćne vrste 2014. i 2017.godine imale su pad prinosa oko 50% od prosjeka i iznosio je oko 66 hiljada t, dok kod jagodastih te oscilacije su bile manje. Klimatske promjene sve češće utiču na siguran prinos u voćarskom sektoru.

Kontinentalne voćne vrste

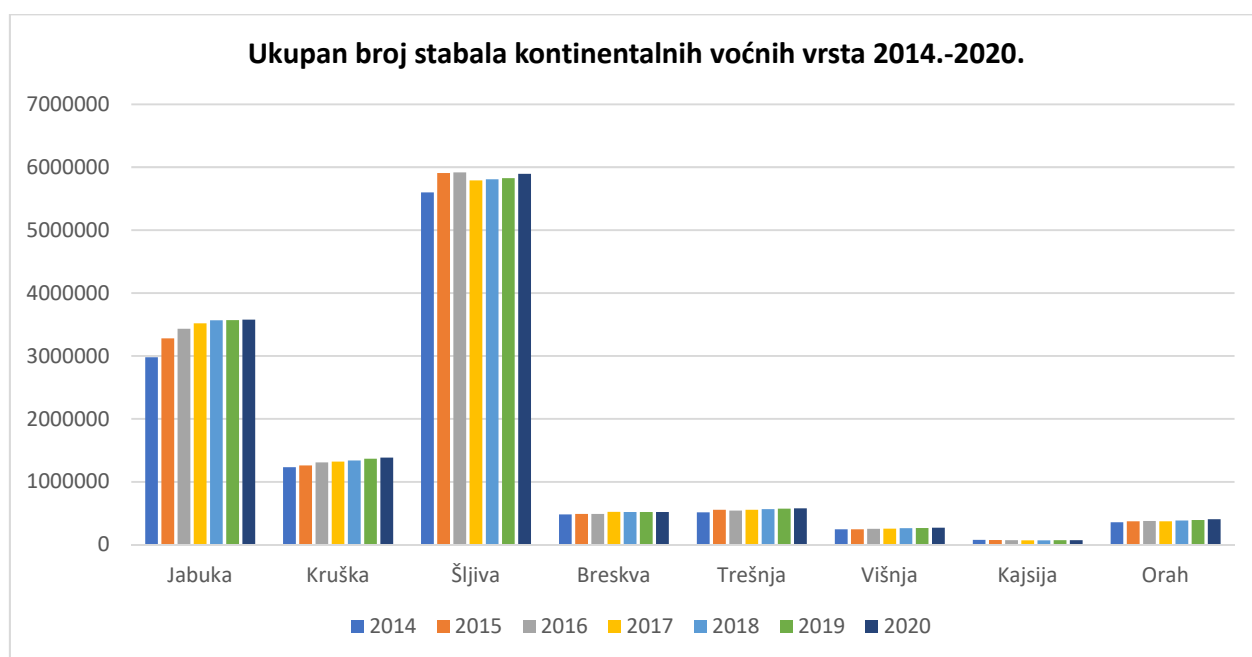
Struktura i zastupljenost vodećih osam kontinentalnih voćnih vrsta (jabuka, kruška, šljiva, breskva, trešnja, višnja, kajsija, orah) se ne mijenja, tako da je najzastupljenija je šljiva sa učešćem 46%, slijede jabuka sa 28%, kruška 11%, trešnja 5%, breskva 4%, orah 3% i 2% višnja i 1% kajsija. Bilježi se blagi pad zasada pod šljive oko 3% u korist jabuke.

Ukupan broj stabala kontinentalnih voćnih vrsta 2014.-2020.

Br.stab	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Jabuka	2.980.381	3.279.235	3.432.790	3.520.810	3.567.302	3.569.905	3.578.265
Kruška	1.233.104	1.261.494	1.308.157	1.322.738	1.339.634	1.366.415	1.384.801
Šljiva	5.600.933	5.907.930	5.919.640	5.790.991	5.807.952	5.828.276	5.893.365
Breskva	482.230	489.179	488.773	524.144	520.247	520.373	520.541
Trešnja	516.580	555.815	542.940	554.932	566.535	573.050	577.950
Višnja	247.179	247.872	253.411	257.393	264.573	267.014	271.093
Kajsija	79.036	76.670	72.693	70.378	72.259	73.320	73.843
Orah	359.005	372.742	378.448	373.627	386.116	391.596	406.086
Ukupno	11.498.448	12.190.937	12.396.852	12.415.013	12.524.618	12.589.949	12.705.944

Izvor: Federalni statistički zavoda

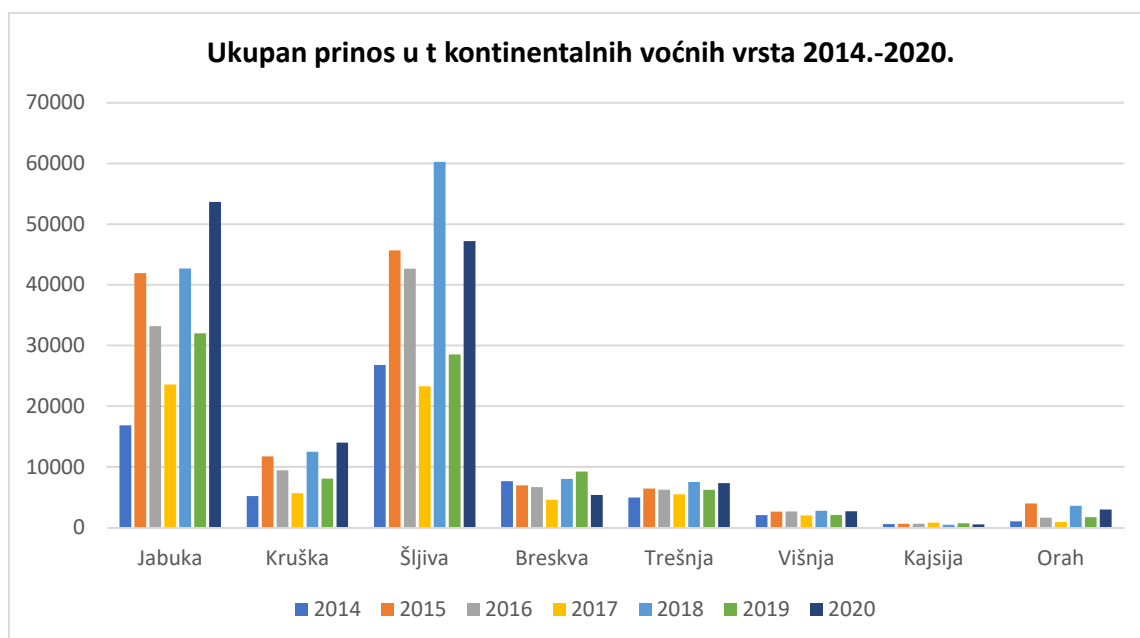

Broj stabala od 2015. je u blagom porastu, dok ukupni prinosi za svaku voćnu vrstu pokazuje varijabilnost i promjenljivost po godinama.

Ukupan prinos u t kontinentalnih voćnih vrsta 2014.-2020.

Prinos t	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Jabuka	16.852	41.929	33.199	23.569	42.693	32.003	53.643
Kruška	5.181	11.719	9.439	5.675	12.508	8.059	14.021
Šljiva	26.818	45.685	42.655	23.303	60.241	28.529	47.190
Breskva	7.655	6.957	6.671	4.607	7.997	9.251	5.389
Trešnja	4.952	6.440	6.240	5.493	7.523	6.221	7.352
Višnja	2.048	2.651	2.682	2.005	2.786	2.089	2.701
Kajsija	562	623	649	836	479	725	512
Orah	1.042	3.972	1.639	925	3.588	1.731	2.985
Ukupno	65.110	119.976	103.174	66.413	137.815	88.608	133.793

Izvor: Federalni statistički zavoda

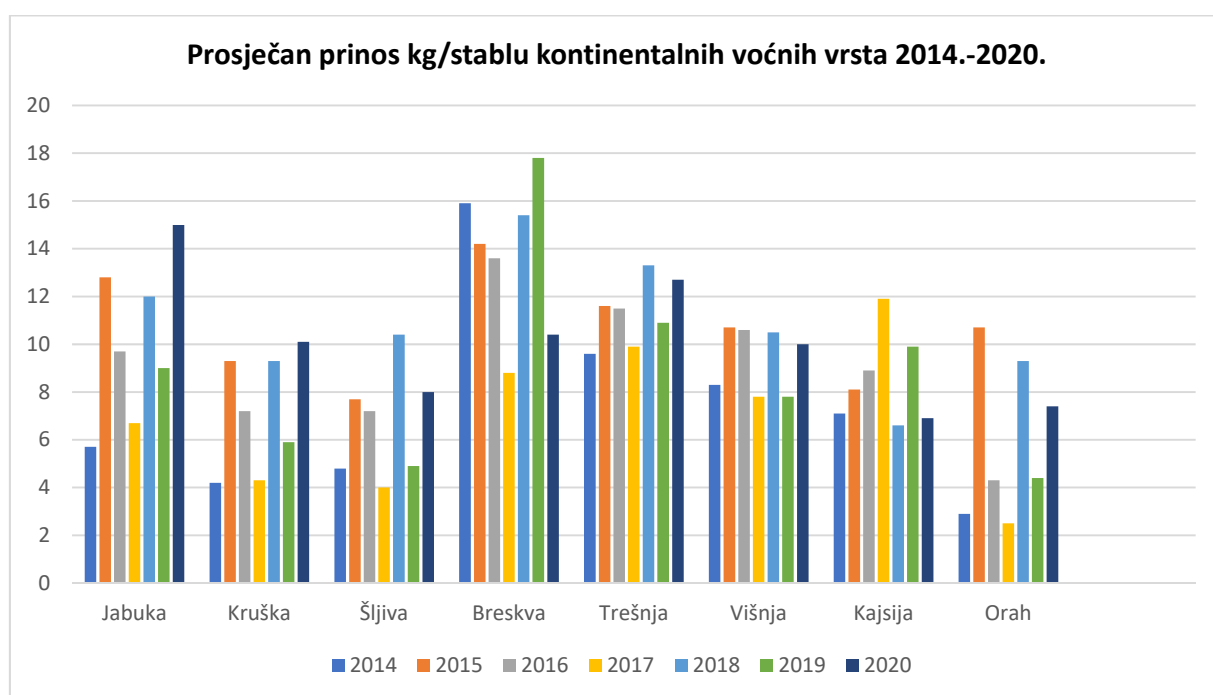

Prinosi šljive su se kretali od 23 hiljade t u 2017. godini do rekordnih 60 hiljada t u 2018. godini, takođe za jabuku od 16 hiljada t u 2014. godini do rekordnih prinosa 2020. godine (53 hiljade t). Takođe ukupan prinos u 2018. i 2020. godine bio je oko 135.000 t što je viša za 9% od planiranog prosjeka od 120.000 t.

Prosječan prinos kg/stablu kontinentalnih voćnih vrsta 2014.-2020.

Kg/stab	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Prosjek
Jabuka	5,7	12,8	9,7	6,7	12,0	9,0	15,0	10,12
Kruška	4,2	9,3	7,2	4,3	9,3	5,9	10,1	7,18
Šljiva	4,8	7,7	7,2	4,0	10,4	4,9	8,0	6,71
Breskva	15,9	14,2	13,6	8,8	15,4	17,8	10,4	13,72
Trešnja	9,6	11,6	11,5	9,9	13,3	10,9	12,7	11,35
Višnja	8,3	10,7	10,6	7,8	10,5	7,8	10,0	9,38
Kajsija	7,1	8,1	8,9	11,9	6,6	9,9	6,9	8,48
Orah	2,9	10,7	4,3	2,5	9,3	4,4	7,4	5,92

Izvor: Federalni statistički zavoda

Razvoj voćarstva kontinentalnih voćaka treba nastaviti pozitivnim trendom zamjene starih zasada sa novim uz promjenu savremenih tehnologija prilagođenih datim vrstama i ići u pravcu potpune modernizacije sa uspostavljanjem standarda visoke proizvodnje.

Jagodaste voćne vrste

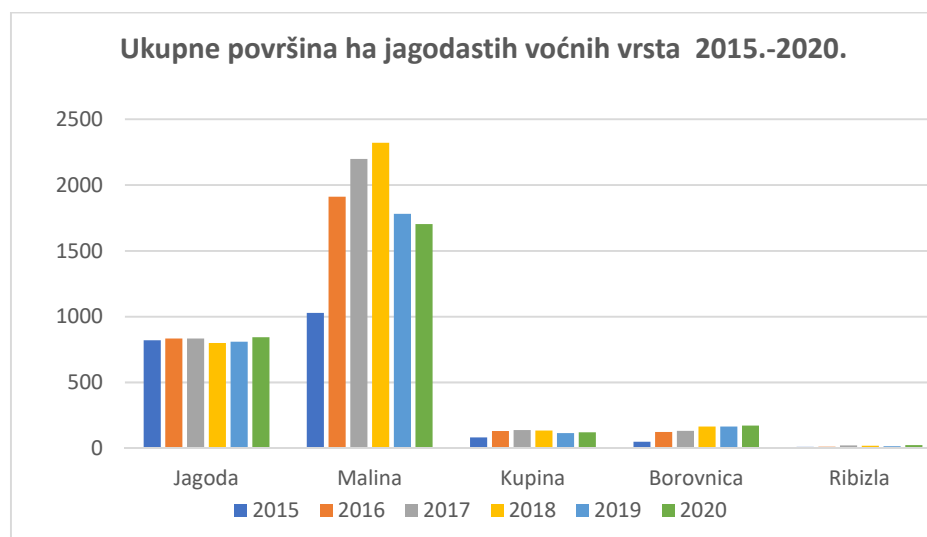
Proizvodnja jagodastog voća, na području Federacije BiH, doživjela je snažnu ekspanziju tokom proteklih 20 godina ali je imala uspone i padove kao i svaka proizvodnja u poljoprivredi. Važno je istaknuti da proizvodnja prati savremene trendove kao u najrazvijenijim zemljama i da prinos po jedinici površine se kreće prema punom genetskom potencijalu, što je rezultat većeg tehnološkog napretka u proizvodnji. Trenutno stanje proizvodnje jagodastog voća pokazuje relativno stabilnu proizvodnju jagode u prosjeku 800 ha površine, dok se površine pod malinom poslije rekordnih 2.321 ha 2018. godine smanjuju za preko

600 ha u 2020. godini i one iznose 1.703 ha. Srazmjerno povećanju površina prati i ukupan prinos. Prinosi jagodastih vrsta relativno su ujednačeni i prosječni prinosi za jagodu za analizirani period 2015.-2020. su bili 8,66 t/ha, a malina je imala 7,86 t/ha. Druge jagodaste voćne vrste kupina, ribizla i borovnica još uvijek nisu uvedene u kulturu radi toga su i manje zastupljene.

Ukupne površine u ha jagodastih voćnih vrsta 2015.-2020.

ha	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Jagoda	821	834	834	799,7	809,8	845,1
Malina	1.029	1.911	2.199	2.321,2	1780,9	1703,2
Kupina	83	131	139	135	116,5	121,6
Borovnica	50	124	133	165,7	165,4	172,6
Ribizla	11	12	21	18,7	16,1	25
Ukupno	1.994	3.012	3.326	3.440,3	2.888,7	2.867,5

Izvor: Federalni statistički zavoda

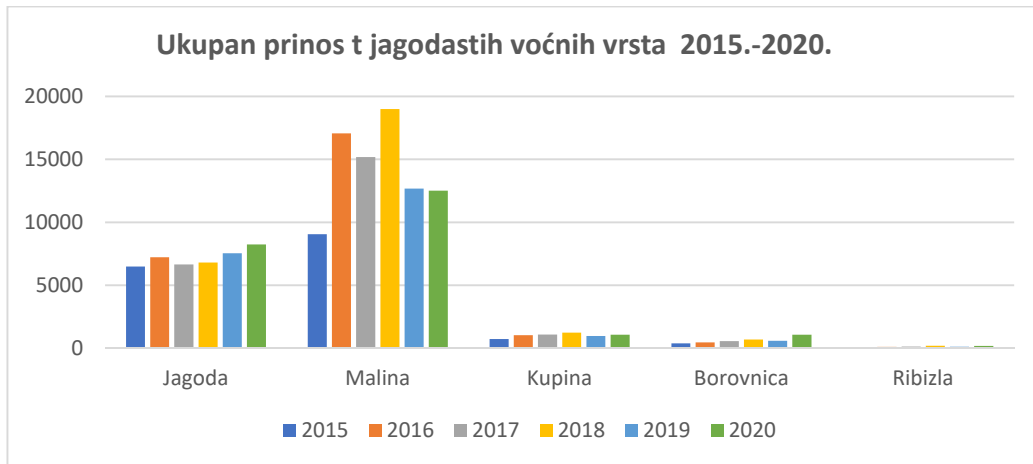

Na svjetskom tržištu 2017. i 2018. dolazi do znatno veće ponude od tražnje i drastičnog pada cijena za jagodasto voće, takođe vremenske prilike bile su zrazito loše što je uticalo na kvalitet plodova. U ukupnim troškovima proizvodnje kod većih proizvođača radna snaga iziskuje velike troškove. Iz ovih razloga proizvodnja biva nerentabilna što za posljedicu ima odustajanje od ove proizvodnje pogotovo proizvođača malina koji su imali proizvodnju na većim površinama (iznad 0,2 ha) gdje se proizvodnja oslanjala na radnoj snazi sa strane.

Ukupan prinos u t jagodastih voćnih vrsta 2015.-2020.

t	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Jagoda	6.483	7.219	6.646	6.801,9	7.529,6	8.236,1
Malina	9.055	17.052	15.176	18.994,3	12.681,7	12.499,2
Kupina	718	1033	1.076	1.230,1	968,2	1.059,5
Borovnica	377	457	553	685	577,4	1.058,9
Ribizla	79	105	121	184,4	112,6	170,1
Ukupno	16.712	25.866	23.572	27.895,7	21.869,5	23.023,8

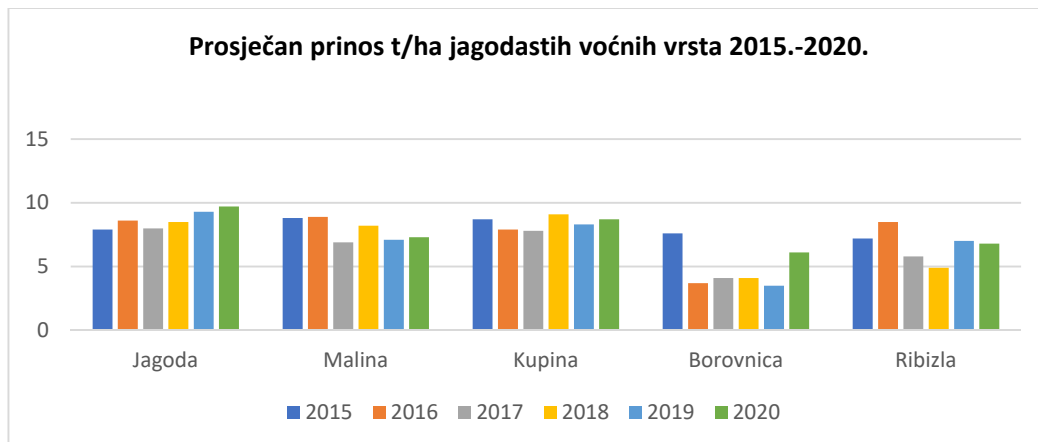
Izvor: Federalni statistički zavoda

Prosječan prinos t/ha jagodastih voćnih vrsta 2015.-2020.

t/ha	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Prosjek
Jagoda	7,9	8,6	8	5	9,3	9,7	8,66
Malina	8,8	8,9	6,9	8,2	7,1	7,3	7,86
Kupina	8,7	7,9	7,8	9,1	8,3	8,7	8,41
Borovnica	7,6	3,7	4,1	4,1	3,5	6,1	4,85
Ribizla	7,2	8,5	5,8	4,9	7,0	6,8	6,7

Izvor: Federalni statistički zavoda

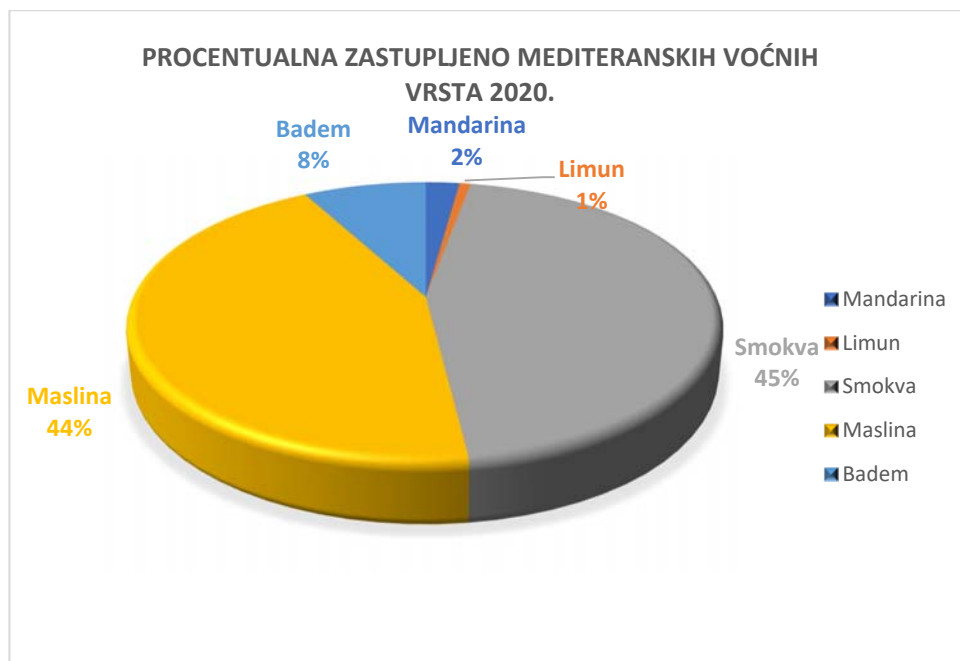

Jagoda je kultura koja se ima značaj u proizvodnji za stonu upotrebu, malina zbog osjetljivosti ploda na branje, transport, kratak period trajnja u svježem stanju zahtjeva smrzavanje plodova. Na području Federacije postoji 16 kompanija sa ukupnim kapacitetom rashladnih komora od 17.000 t, što je trenutno dovoljno za količine koje se proizvode na području Federacije.

Mediteranske voćne vrste

Mediteranske voćne vrste u periodu od 2014.-2020. bilježe stalni porast broja rodni stabala i ukupnog prinosa posebno masline i smokve. Od ukupnog broja rodni stabala 2020. godine (160.820) smokva učestvuje sa 45 % i maslina 44 %, slijedi ih badem sa 8%. Maslina je u porastu od 2014. godine kada je bilo svega 37.800 stabala da bi se 2020.godine udvostručio broj stabala i sada iznosi 70.800. U navedenom period ukupni prinosi su povećani sa 897 t u 2014.godini na preko 2.000 t u 2020.godini, što je rezultat ulaska voćaka u period punog plodonošenja. Sve se više podižu veći plantažni zasadi sa odomaćenim i introdukovanim sortama masline, pravilnog sklopa sadnje i uzgojne forme krošnje, uz korištenje sistema za navodnjavanje. Takođe ostale voćne vrste prelaze sa ekstenzivnog načina proizvodnje na plantažni uzgoj koji se ogleda u tehnologiji proizvodnje kod smokve, badema i nara (šipak).

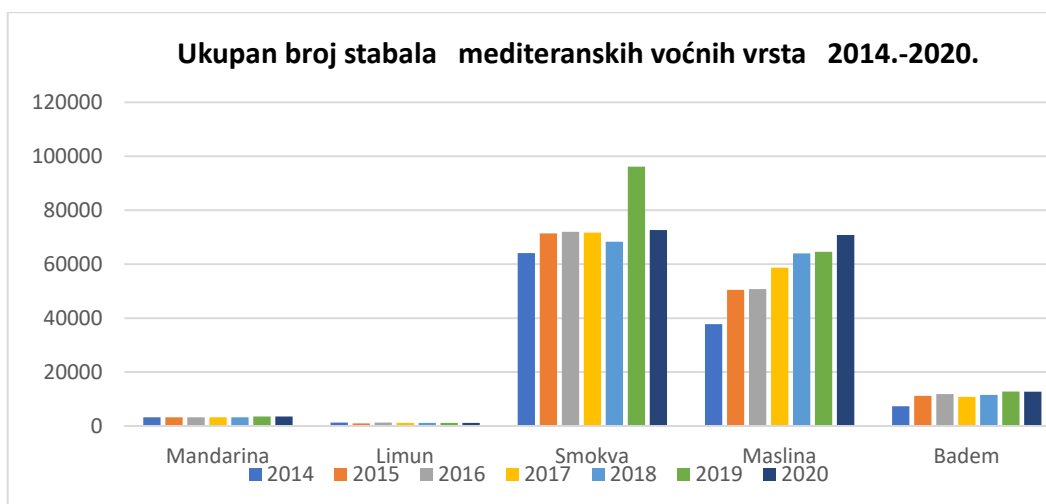
Na pozitivan trend povećanja proizvodnje mediteranskih voćnih vrsta uticalo je više faktora, a najvažniji je pozitivan trend posticajnih fondova i subvencija za podizanje novih zasada sa federalnog i kantonalnog nivoa.

Ukupan broj stabala mediteranskih voćnih vrsta 2014.-2020.

Br. stabala	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Mandarina	3.250	3.250	3.250	3.250	3.250	3.500	3.500
Limun	1.250	950	1.250	1.150	1.150	1.150	1.150
Smokva	64.100	71.440	71.990	71.720	68.290	96.090	72.600
Maslina	37.800	50.460	50.760	58.750	64.000	64.531	70.800
Badem	7.350	11.185	11.800	10.860	11.550	12.800	12.770
Ukupno	113.750	137.285	139.050	145.730	148.240	178.071	160.820

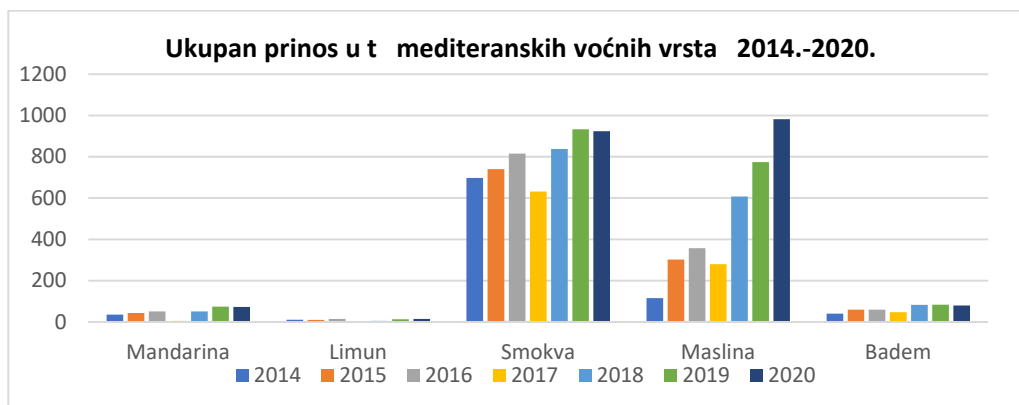
Izvor: Federalni statistički zavoda

Ukupan prinos u t mediteranskih voćnih vrsta 2014.-2020.

Prinos t	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Mandarina	35,3	42,8	50,3	4,4	50,3	74	72,3
Limun	10,8	9,6	14,2	3	4,3	13	14,3
Smokva	697,5	740	815,2	631	838	933	924
Maslina	114,3	301,5	356,5	279,4	607,3	774	982
Badem	40	59	59	47	82	82,7	79
Ukupno	897,9	1.152,9	1.295,2	964,8	1.581,9	1.876,7	2.071,6

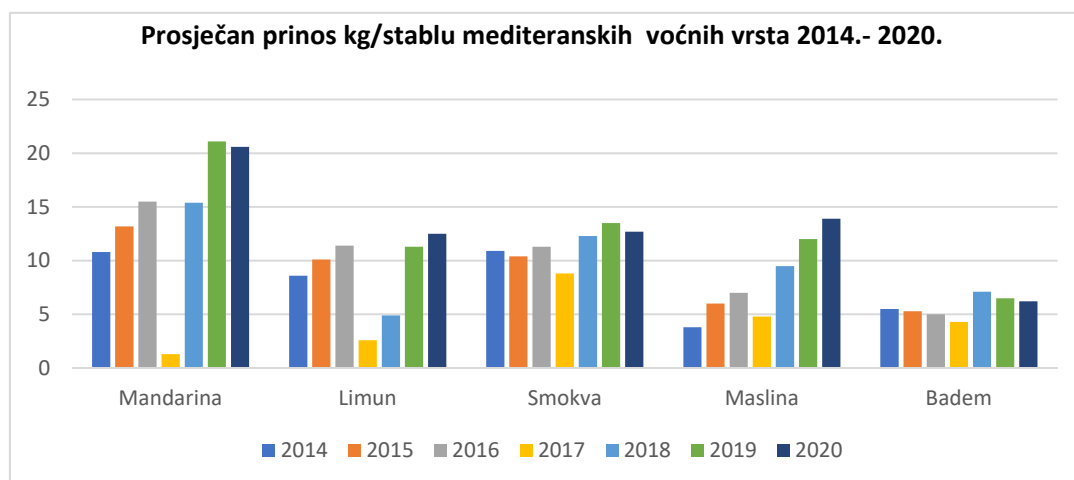
Izvor: Federalni statistički zavoda

Prosječan prinos kg/stablu mediteranskih voćnih vrsta 2014.-2020.

kg/stablu	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Prosjek
Mandarina	10,8	13,2	15,5	1,3	15,4	21,1	20,6	13,98
Limun	8,6	10,1	11,4	2,6	4,9	11,3	12,5	8,77
Smokva	10,9	10,4	11,3	8,8	12,3	13,5	12,7	11,41
Maslina	3,8	6	7	4,8	9,5	12	13,9	8,14
Badem	5,5	5,3	5	4,3	7,1	6,5	6,2	5,7

Izvor: Federalni statistički zavoda

Prosječan prinos po stablu prema statističkim podacima 2014.-2020.

Jabuka	Kruška	Šljiva	Breskva	Trešnja	Višnja	Kajsija	Orah
kg/stablu	kg/stablu	kg/stablu	kg/stablu	kg/stablu	kg/stablu	kg/stablu	kg/stablu
5,7-15,0	4,2-10,1	4,8-10,4	8,8-17,8	9,6-12,7	7,8-10,7	6,6-11,9	2,9-25,5
Mandarina	Limun	Smokva	Maslina	Badem			
kg/stablu	kg/stablu	kg/stablu	kg/stablu	kg/stablu			
1,3-21,1	2,6-12,5	8,8- 13,5	3,8-13,9	4,3-7,1			

Izvor: Federalni statistički zavod

Prosječni prinosi po rodnom stablu variraju iz godine u godinu, kao rezultat najprije klimatskih prilika u kojima se odvija proizvodnja, gdje su kod svih voćnih vrsta oscilacije značajne. Prilikom analize korišteni su prosjeci koji nisu uzimali u obzir gustinu sadnje i intenzivnost proizvodnje pa je otežano donositi zaključke. Takođe sortiment u mnogome utiče na prinose i treba uvoditi visokoprinosne sorte u proizvodnju, koje uz gusti sistem uzgoja smanju prinos po stablu ali povećavaju prinose po površini.

Broj registrovanih voćnjaka i struktura posjeda

	0-1 ha	1-3 ha	3-5 ha	5-10 ha	10-50 ha	50-i više	Ukupno
Broj gazdinstava							
%							
Površina voćnjaka							
%							

PRERAĐIVAČI KAPACITETI U SEKTORU VOĆA

Broj proizvođača masline je 10 velikih i više od 200 proizvođača (0,3 ha), na ukupnoj površini od oko 350 ha. Od ukupnog broja stabala od 87.000 u rodu se nalazi 75.000 (podaci FAZ Mostar). Ukupna proizvodnja se procjenjuje na 90 tona ploda masline, odnosno 83.000 lit. maslinovog ulja. Prema podacima Federalnog agromediterranskog zavoda Mostar više od 90% proizvedenog maslinovog ulja spada u kategoriju: Ekstra djevičansko maslinovo ulje. Ukupan broj uljara je pet (5) sa kapacitetom od 80 kg do 1.500 kg/sat, u kojima preovladava hladno prešanje maslina. Izvozi se 9.800 lit. maslinova ulja, što je 11.8% ukupne proizvodnje. Potrošnja po glavi stanovnika je 0,24 lit.

UVOZ-IZVOZ VOĆA

Uvoz i izvoz voća u period 2015.-2020. godine

Jestivo voće i orašasti plodovi; kore agruma, dinjalubenica						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Izvoz (KM)	59.071.860	70.895.218	85.558.704	71.587.912	65.808.870	69.649.760
Uvoz (KM)	108.381.834	119.788.786	131.422.416	130.109.205	147.500.957	150.350.226
Deficit/suficit	-49.309.974	-48.893.568	-45.863.712	-58.521.294	-81.692.087	-80.700.466
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Prinos F BiH t	137.841	130.335	90.950	167.292	112.353	158.887
Izvoz t	22.026	21.561	30.331	26.248	22.485	19.333
Uvoz t	109.581	122.921	117.609	119.022	128.469	128.573
Deficit/suficit	-87.554	-101.360	-87.277	-92.774	-105.984	-109.240

Izvor: Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva

U sektoru voćarske proizvodnje evidentan je vanjskotrgovinski deficit. U analiziranom periodu 2015.-2020. izvoz voća je rastao od 2015.-2017. godine, a od 2018. došlo je do pada i izvozu voća, u 2018. za 16%, a u 2019. za 8,1%. Uvoz voća je kontinuirano rastao tokom 6 analiziranih godina, tako da je u 2015. iznosio 108,4 mil. KM, a u 2020. dosegao je vrijednost 150,3 mil. KM. Najmanji deficit bio je 2017. u iznosu od 45 mil. KM, da bi taj deficit se povećavao i 2019. iznosi 81 mil. KM.

U godinama sa rekordnim prinosima trebalo bi se više izvoziti, što kod nas nije bio slučaj u 2020. godini, kada je bila rekordna proizvodnja 158.887 t bio je i povećan uvoz i najmanji izvoz od 19.333 t. Viškovi voća na domaćem tržištu u sistemu ponude i potražnje dovode da do smanjenja cijene voća na tržištu što ima za rezultat nerentabilnu proizvodnju iako su rekordni prinosi.

Adekvatnom poljoprivrednom politikom potrebno je povećati i unaprijediti proizvodnju u cilju supstitucije uvoza, odnosno smanjenja trgovinskog deficita. U cilju smanjenja uvoza i povećanja izvoza potrebno je omogućiti plasman domaćeg voća na domaćem i stranom tržištu kroz mjere kao što su: zaštita domaće proizvodnje, osnivanje zadruga i trgovinskih lanaca, formiranjem proizvodnih grupa i organizacija, promocija domaćih proizvoda, podrške izvozu i drugo. Jedna od mjera je i uticati na svijest potrošača u cilju potrošnje domaćeg voća čime se postiže smanjenje uvoza što povlači čitav niz ekonomskih efekata.

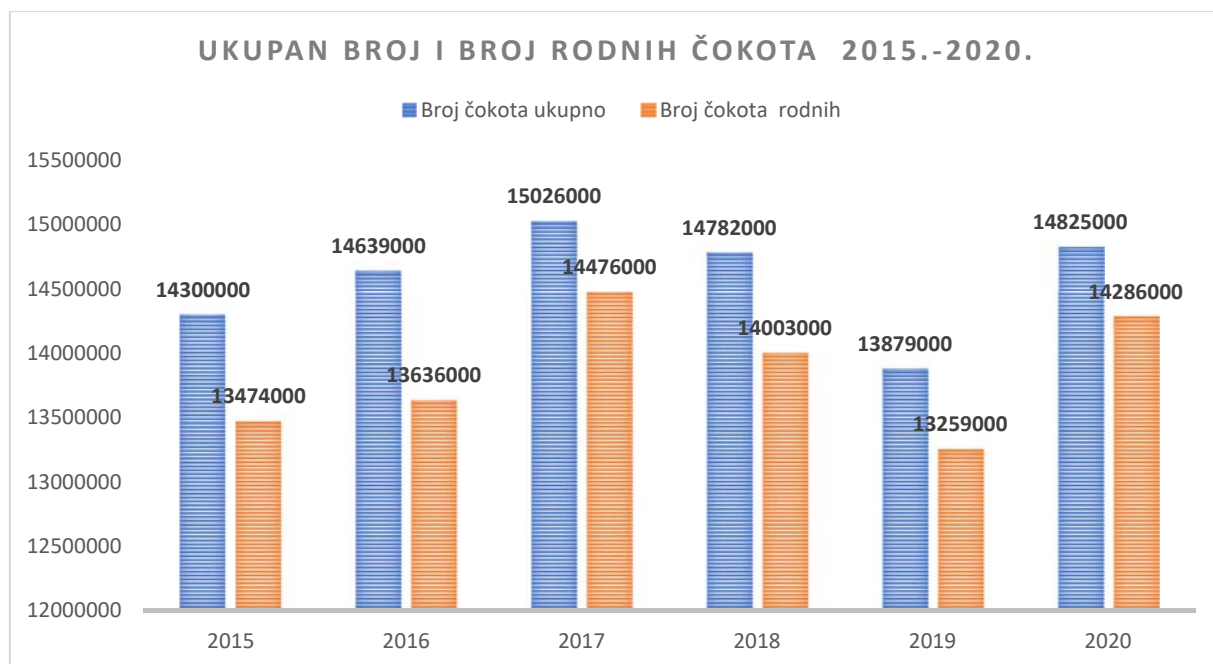
VINOGRADARSTVO I VINARSTVO

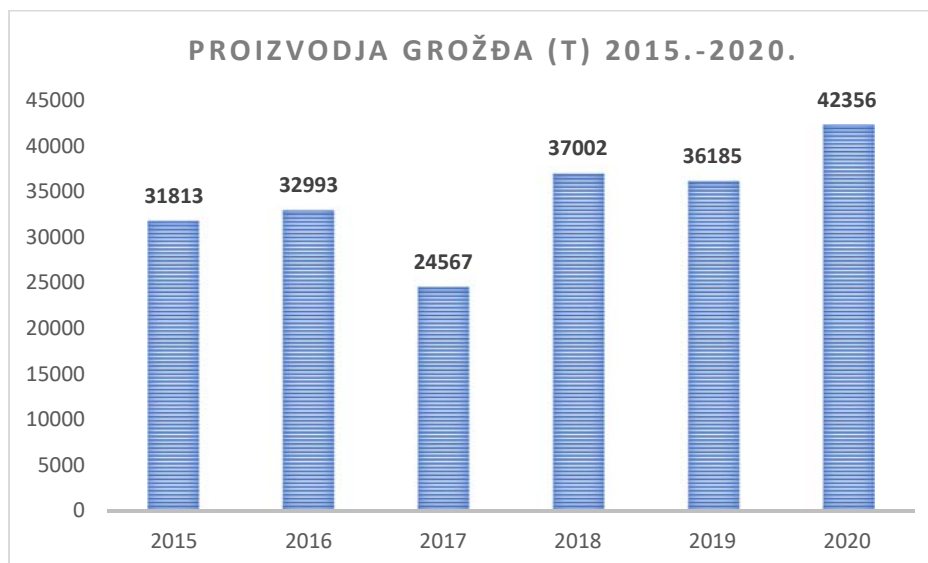
Na području FBiH gajenje vinove loze i proizvodnja vina imaju veoma dugu tradiciju. Stanje u kojem se već duže vrijeme nalazi ova djelatnost sve je manje u saglasnosti sa tim bogatim nasljeđem.

Površine pod vinogradima u Federacija BiH broj čokota, broj rodnih čokota, proizvodnja grožđa i prinos kg/čokotu, za period 2015.-2020.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Prosjek
Površina ha	3.945	3.927	3.923	3.800	3.765	3.782	3.857,33
Broj čokota ukupno	14.300.000	14.639.000	15.026.000	14.782.000	13.879.000	14.825.000	14.575.000
Broj čokota rodnih	13.474.000	13.636.000	14.476.000	14.003.000	13.259.000	14.286.000	13.856.000
Proizvodja grožđa (t)	31.813	32.993	24.567	37.002	36.185	42.356	34.153
Prinos (kg/čokotu)	2,40	2,42	1,70	2,60	2,70	3,0	2,47

Izvor: Federalni statistički zavoda

U ukupnoj površini vinograda 3.780 ha u 2020. godini vinsko grožđe zauzima oko 3.500 ha, a stolno oko 280 ha. Posmatrano po kantonima značajne površine zasađene vinovom lozom zastupljene su u HNK (2679 ha) i ZHK (1026 ha). U posljednje vrijeme se podižu vinogradi u kontinentalnom dijelu i pretpostavlja se da ima oko 30 ha. Vinogradarstvom i vinarstvom se bavi oko 10.200 domaćinstava.

U navedenom periodu na površinama zasađenim vinovom lozom prosječan broj čokota je 14.575.000, odnosno 13.856.000 rodni čokota, sa kojih se ubere 34.153 tona grožđa ili 2,47 kg po čokotu. Tendencija u oblasti vinogradarstva je dostići površine barem 6.000 ha koje su bile zasađene prije rata.

Starosna struktura postojećih vinograda nije povoljna prema procjeni oko 60% postojećih nasada je amortizirana i treba planirati njihovu zamjenu.

Pri podizanju vinograda treba prihvatiti sva savremena dostignuća u tehnologiji sistemskog uređenja proizvodnog prostora, pripremi i održavanju zemljišta, izboru sortimenta visoke kvalitete povezano sa revizijom rejonizacije pojedinih područja, definisanju sistema uzgoja, te pravilnom izboru i organizovanoj upotrebi tehnoloških linija mašina u agrotehnici i ampelotehnici.

Pri sadnji vinograda prednost treba dati našim autohtonim sortama žilavki, trnjku i blatini, koje autohtonošću i kvalitetom mogu naći svoje mjesto na zahtjevnom tržištu. Uz ove sorte treba saditi svjetski poznate sorte merlot, cabernet sauvignon, chardonnay, syrah i druge, koje su se odomaćile na našem području na kojem postižu visoku kvalitetu.

Zemljište na kojemu se nalaze nasadi vinove loze u najvećem dijelu je privatno vlasništvo. Država je zadržala vlasništvo nad zemljištem koje je bilo u sastavu državnih poduzeća i koja se po sadašnjim zakonima ne može privatizirati. Upravljanje zemljištem provodi se putem županijskih i općinskih tijela koja ugovorom o koncesiji ili zakupu regulišu odnose s korisnicima zemljišta.

Općenito može se reći da je neregulisano vlasništvo nad zemljištem kočnica daljeg razvoja vinarsko-vinogradarskog sektora iz najmanje tri razloga:

1. velika usitnjenost posjeda
2. neregulisani vlasnički odnosi i
3. destimulirajuća politika davanja zemljišta u koncesiju.

VINARSTVO

Proizvodnja vina u FBiH organizirana je u 43 vinarije. Ukupni proizvodni podrumski kapacitet registriranih vinarija iznosi 31.861.600 l.

Proizvodni godišnji kapacitet vina s ukupnih 3.500 ha vinogradarskih površina (14 mil. čokota), uz prinos od 1,9 do 2,2 kg/ čokotu i randman od 60-70% iznosi 20.742.750 l. Na proizvodnju bijelih vina otpada 55%, a crvenih 45%.

Od ukupnih 3.500 ha površina pod vinogradima na registrirani (proizvodnja vina s zaštićenim zemljopisnim podrijetlom-ZZP) vinarski sektor otpada oko 875 ha (24,26%). Preostale površine od 2.625 ha (75,74%) su u vlasništvu obiteljskih gospodarstava od kojih većina ima preradu grožđa i proizvodnju vina za vlastite potrebe, a manji viškovi se prodaju na lokalnom tržištu.

Procjena je da se vinogradarsko-vinarskom proizvodnjom bavi cca. 4-5.000 obiteljskih gospodarstava. Prosječna površina vinograda u obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima iznosi 0,56 ha, raspoređenih na 2-3 vinogradarske parcele. Slabosti ove grupe proizvođača su neregulirani vlasnički odnosi nad zemljištem (vinogradima), velika usitnjenost posjeda i nedovoljna opremljenost prerađivačkih kapaciteta.

Registrirani vinarski sektor (proizvodnja vina sa ZZP) je 100% u privatnom vlasništvu. Od 43 registrirane vinarije 42 raspolažu vlastitim vinogradarskim nasadima. Također, u značajnom broju ove vinarije otkupljuju grožđe od drugih proizvođača. Kada govorimo o vinogradarskim nasadima treba naglasiti da su nasadi (čokoti) privatno vlasništvo.

Značajan iskorak u kvaliteti proizvodnog procesa, odnosno, finalnog proizvoda, učinjen je u posljednjih 25 godina kada je izvršena modernizacija opreme u dva smjera:

1. uvođenje kontrole procesa vrenja (kontrolirano vrenje) i
2. zamjena drvenih sudova inox posudama.

Paralelno s modernizacijom opreme novo razdoblje su obilježila dva tipa proizvodnje vina koja se u ranijim razdobljima nisu prakticirala a to su:

- proizvodnja barique (barik) vina u hrastovim bačvama zapremine 225 l i
- proizvodnja pjenušca na bazi kultivara Žilavka.

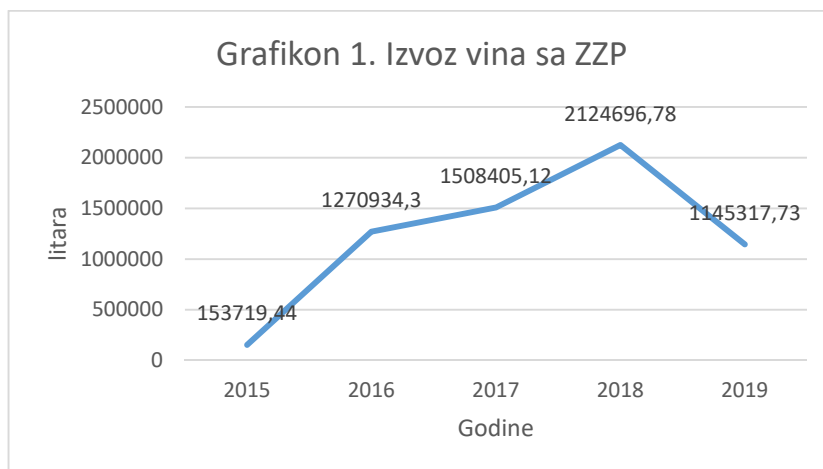
Modernizacija proizvodnog procesa zahtjevala je obrazovanje stručnjaka i njihovo uključivanje u transfer najnovijih tehnoloških rješenja i podizanje kvalitete sortnih vina.

Zahvaljujući navedenom proizvodnja se fokusirala na visokokvalitetne kategorije vina s naglaskom na autohtoni sortiment kao što su žilavka (bijelo), blatina i trnjak (crveno). Ove sorte zbog niza prednosti predstavljaju temelj vinarske proizvodnje zbog čega spadaju i u dio kulturnog naslijeđa.

U razdoblju od 2015.-2019. godine prosječan godišnji izvoz je iznosio cca 1.900.000 l od čega je učešće vina s zaštićenim zemljopisnim podrijetlom 65%, a vina bez ZZP-a (rinfuz vina) 35%. Procijenjena godišnja vrijednost vinarske proizvodnje (80 mil. KM) predstavlja 0,23 % ukupnog BDP-a BiH. Vinski sektor je relativno mali, ali je zbog koncentriranosti na relativno malo područje južnog prostora BiH izuzetno značajan kao gospodarska grana.

Izvoz/Uvoz

Izvoz vina s zaštićenim zemljopisnim podrijetlom, u razdoblju 2015.-2019., je prikazan na grafikonu 1.

Izvor: Dokumentacija FAZ Mostar

Izvoz je imao rastući trend i najveću vrijednost je imao 2018. god. kada je izvezeno 2.124.697 l. Kao posljedica pandemije u 2020. god. došlo je do pada izvoza od 46 %. U 2021. god. primjetan je oporavak izvoza.

S druge strane izvoz vina bez zaštićenog zemljopisnog podrijetla, u stom razdoblju, bilježi pad od gotovo 500.000 l. Navedeno upućuje na zaključak da se proizvodnja mora orijentirati na kvalitetna i vrhunska buteljirana vina.

Najznačajnije tržište za vina iz BiH su tržišta Hrvatske i Srbije iako su i druge zemlje u susjedstvu značajne. Tako je u 2017. god. izvoz u RH iznosio 72% cjelokupnog izvoza iz FBiH.

Izvoz vina u EU u razdoblju 2015-2019 čini 71,8 % ukupnog izvoza iz FBiH, 28,2% izvoza otpada na druge zemlje.

U razdoblju 2014-2015 god. Najveći uvoz je zabilježen iz Srbije, kumulativno u tom razdoblju vrijednost uvoza iznosila je 24.653.885,03 KM dok je vrijednost izvoza iznosila 1.642.176,53 KM. Dakle, ostvaren je deficit od 23.011.708,5 KM. U istom razdoblju deficit s Hrvatskom iznosio je 14.409.918,4 KM s Crnom gorom 15.382.334,9 KM i Makedonijom 12.936.546,1 KM. Jedino u razmjeni s Njemačkom (1.812.516,54 KM) i Kinom (1.002.918 KM) FBiH je ostvarila suficit.

RASADNIČARSTVO VOĆA I VINOVE LOZE

Službeni nadzor nad proizvodnjom sadnog materijala voća i vinove loze u F BiH, od 2016. godine se odvija sukladno zakonima i podzakonskim aktima donesenim na nivou BiH. Poslove službenog nadzora obavljaju organi za potvrđivanje: Federalni zavod za poljoprivredu Sarajevo i Federalni agromediterranski zavod Mostar.

Rasadničarstvo voća

Cjelokupna proizvodnja sadnog materijala voća u F BiH je kategorija: standardni sadni materijal (100%). Matičnjaci plemki i podloga drvenastih kultura su uglavnom kategorije standardni sadni materijal. Izuzetak čine matičnjaci jagodičastog voća koji su većinom podignuti sa certificiranim sadnim materijalom, ali je to nedovoljno da se podigne kategorija proizvedenog sadnog materijala. Dominantno mjesto zauzima proizvodnja sadnog materijala jagodičastog voća. Prosječni udio jagodičastog voća u proizvodnji čini 85,86%, kontinentalno voće 12,57% i mediteransko voće 1,57%. Proizvodnja sadnog materijala

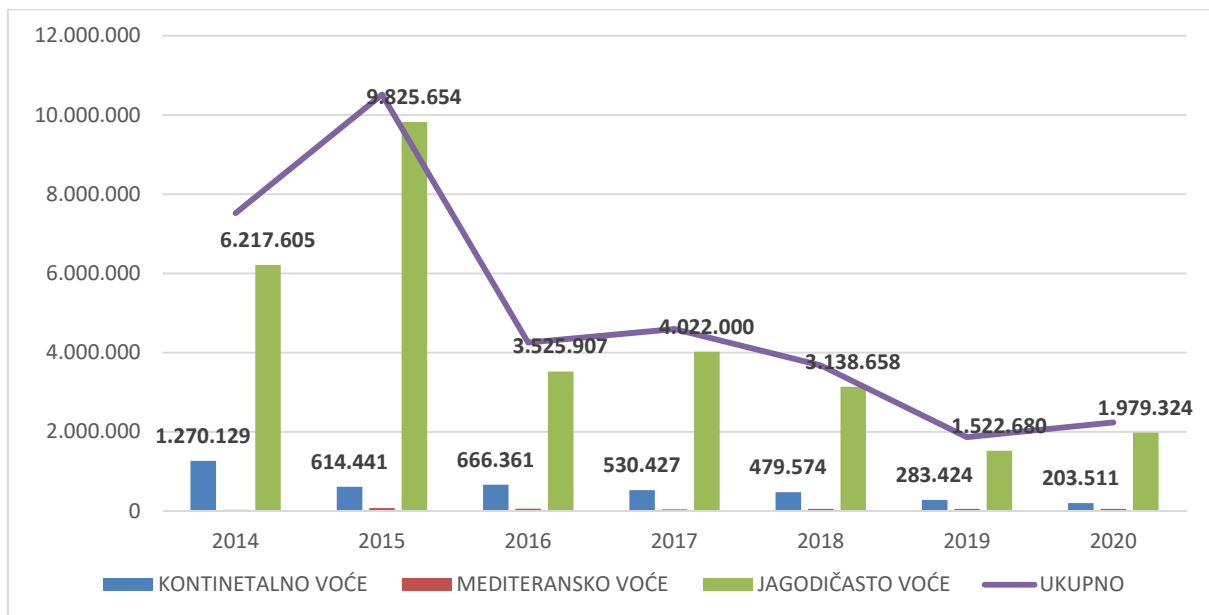
jagodičastog voća ima vidljiv kontinuitet proizvodnje, proizvodnja kontinentalnog voća ima trend opadanja i proizvodnja mediteranskog voća porast u proizvodnji.

Struktura proizvodnje sadnog materijala voća (period 2014.-2020.godina)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Deklarirane sadnice krošnjastog voća	1.270.129	614.441	666.361	530.427	479.574	283.424	203.511
Deklarirane sadnice jagodičastog voća	6.217.605	9.825.654	3.525.907	4.022.000	3.138.658	1.522.680	1.979.324
Deklarirane sadnice mediteranskog voća	35.654	76.590	62.560	46.642	57.795	60.129	58.259
Ukupno	7.523.388	10.516.685	4.254.828	4.599.069	3.676.027	1.866.233	2.241.094
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Deklarirane sadnice vinove loze	316.196	387.236	298.400	312.325	241.558	204.450	157.620

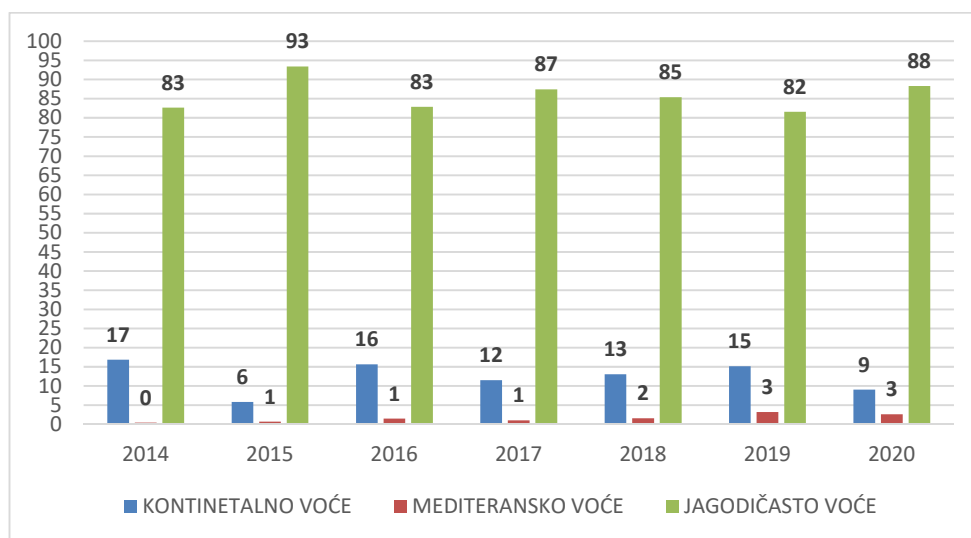
Izvor: Federalni zavod za poljoprivredu Sarajevo i Federalni agromediteranski zavod Mostar

Struktura proizvodnje sadnog materijala voća (period 2014.-2020.godina)

Izvor: Federalni zavod za poljoprivredu Sarajevo i Federalni agromediteranski zavod Mostar

Udio pojedinih vrsta sadnog materijala voća (period 2014.-2020.godina)

Izvor: Federalni zavod za poljoprivredu Sarajevo i Federalni agromediteranski zavod Mostar

Broj rasadnika voća (period 2014.-2020.godina)

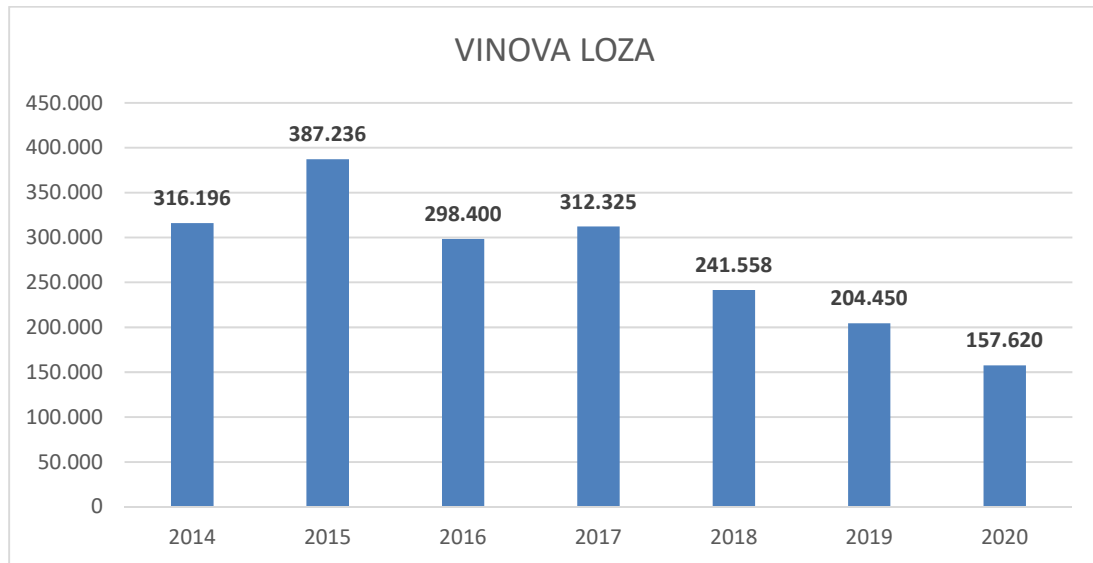
Izvor: Federalni zavod za poljoprivredu Sarajevo i Federalni agromediteranski zavod Mostar

Broj rasadnika koji se bavi proizvodnjom sadnog materijala voća ima trend opadanja, naročito od 2017. kada je bilo registrovano 17 trenutno ih je deset (10).

Rasadničarstvo vinove loze

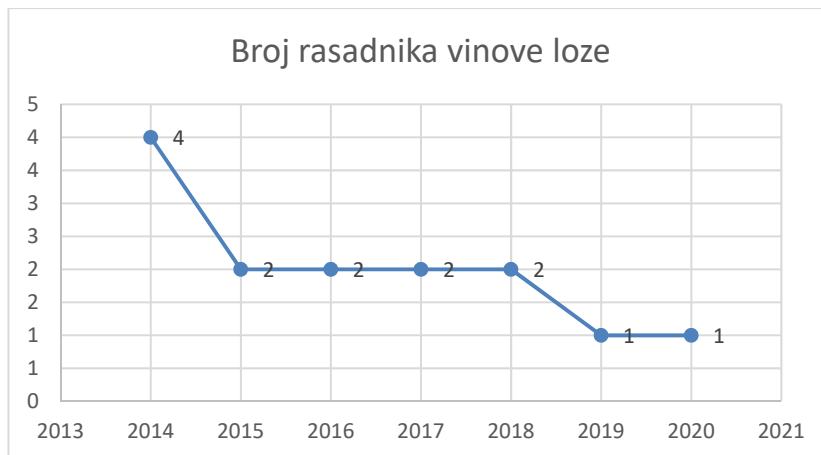
Proizvodnju sadnog materijala vinove loze u F BiH čini kategorija: standardni sadni materijal (100%). Matičnjaci plemki i podloga su također kategorija: standardni sadni materijal. Analizom strukture proizvodnje sadnog materijala vinove loze, uočava se trend smanjenja proizvodnje od 2015. (387.236) do 2020. (157.620), što je posljedica ne podizanja novih vinograda. Trenutno u FBiH deklarirane sadnice vinove loze proizvodi jedan registrirani rasadnik.

Proizvodnje sadnog materijala vinove loze (period 2014.-2020.godina)

Izvor: Federalni zavod za poljoprivredu Sarajevo i Federalni agromediteranski zavod Mostar

Broj rasadnika vinove loze (period 2014.-2020.godina)

Izvor: Federalni zavod za poljoprivredu Sarajevo i Federalni agromediteranski zavod Mostar

NOVČANE PODRŠKE

Efekti novčanih podrški u voćarstvu i vinogradarstvu 2015.-2020.

KM	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Proizvodnja grožđa i maslina	709.710,93	726.424,65	757.718,91	638.778,02	727.543,88	935.314,20
ha	282,2	807	841,9	763,18	869,2	935,3
Proizvodnja voća	253.979,55	257.297,49	292.413,69	290.352,54	281.328,92	442.582,30
ha	113,4	286	324,9	333,74	323,4	442,6

Izvor: Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva

Novčana podrška od 2015. godine kontinuirano se isplaćuje za sektor voćarstva i vinogradarstva sa Federalnog nivoa. Efekti poticaja u period od 2015. godine bilježe porast kod proizvodnje grožđa i maslina

kao i proizvodnje voća iz godine u godinu sa većim ili manjim % povećanja. Pod je jedino zabilježen 2018. kod proizvodnje grožđa i maslina. Najveći rast bilježi se u 2020. u odnosu na 2019. gdje je zabilježeno povećanje kod proizvodnje voća za 37%. Blagi rast proizvodnje je zabilježen kod proizvodnje grožđa i maslina od 8%.

Efekti novčanih podrški u proizvodnji sadnog materijala 2015.-2020.

KM	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Deklarirane sadnice krošnjastog voća	51.426,00	101.711,25	123.142,95	79.655,00	110.571,67	70.177,95
kom	114.280	226.025	273.651	194.280,5	269.687	155.951
Deklarirane sadnice jagodičastog voća	384.975,85	657.289,85	440.132,10	0,00	0,00	0,00
kom	1.099.931	1.877.971	1.467.107	0,00	0,00	0,00
Deklarirane sadnice vinove loze	79.299,00	99.823,50	67.828,05	78.676,00	90.200,00	56.573,10
kom	176.220	221.830	150.729	191.892,7	220.000	125.718

Izvor: Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva

Efekti poticaja u proizvodnji sadnog materijala krošnjastog voća, jagodičastog voća i vinove loze osciliraju iz godine u godinu. Kod proizvodnje sadnice krošnjastog voća pozitivni efekti poticaja su bili 2016., 2017. i 2019. dok se pad bilježi 2018. i čak 40% u 2020. Pozitivan efekat poticaja bio je u 2016. kod sadnica jagodičastog voća, poslije toga bilježi se pad u 2017., a od 2018. potpuni je prestanak proizvodnje sadnica. U 2016. i 2019. bilo je povećanje proizvodnje sadnice vinove loze, a najveći pad je zabilježen 2020.

CILJEVI:

- Razvoj voćarsko vinogradarske proizvodnje na području Federacije BiH, zasnivan je na intenzivnoj i savremenoj proizvodnji, a treba da se nastavi trend modernizacije i dalja ulaganja u novi sortiment, odgovarajuće podloge, nove uzgojne oblike, sisteme gustog uzgoja i ostala tehničko-tehnološka dostignuća (sa naglaskom na berbu, navodnjavanje i sisteme zaštite od grada). Također nužno je odrediti proizvodna područja (rajonizacija) metodama propisanim od strane EU. Osnovna smjernica bila bi bolje iskorištavanje zemljišnih resursa uz stalnu zamjenu starijih zasada i podizanje novih sa savremenijim gustim sistemom uzgoja uz izgradnju prateće infrastrukture koja bi dovela do podizanja ukupne proizvodnje voća i grožđa.
 - U oblasti vinarstva temeljem nove rajonizacije prilagoditi sistem deklariranja vina (PDO, PGI) zahtjevima EU.
- Savremena poljoprivreda u velikoj mjeri se zasniva na novim tehnološkim rješenjima usko povezanim sa sve većom upotrebom informacionih i komunikacionih tehnologija (IKT) i različitim softverskim rješenjima, ne samo za praćenje, već i za upravljanje proizvodnim procesima. Demografski trendovi, uključujući starenje stanovništva i stalnu migraciju ljudi iz ruralnih u urbana područja, pitanja rada mogu postati ograničavajući faktor u poljoprivredi. Uz ove trendove i promjene klimatskih uslova nastavit će se mijenjati uslovi uzgoja, poput temperature, padavina i vlage tla, na manje predvidljive načine. Informatički alati mogu pomoći u smanjenju ovih utjecaja, održavati ih stalnim ili smanjiti troškove proizvodnje u poljoprivrednim aktivnostima, a doprinose i smanjenju onečišćenja okoliša.
- Prirodni uslovi zadovoljavaju organizovanje organske proizvodnje i to predstavlja velika mogućnost u domaćoj produkciji voća i trebala bi dati pozitivne rezultate. Pojedine voćne vrste kao što su drenjak, šipurak, borovnica, josta i dud, mogle bi u ovom konceptu proizvodnje naći svoje zapaženo mjesto. Treba raditi na širenju na što veći broj područja u kojima za to postoje uslovi proizvodnje.

Strateški pravci razvoja sektora voćarstvo, vinogradarstvo, vinarstvo i uljarstvo

- **tehničko-tehnološka modernizacija**, odabirom optimalnog sortimenta i agrotehničkih mjera da se omogući lakše prilagođavanje klimatskim promjenama (globalno zatopljenje, otpornost prema niskim temperaturama, poplavama, gradu, suši, vjetru...), te povećanje otpornosti protiv pojave bolesti i štetočina, kao i korištenje informacionih i komunikacionih tehnologija (IKT)
- **upravljanje rizicima**, jačanje službi za prognoziranje i obavještanje o vremenskim prilikama, upravljanje vodnim i zemljišnim kapacitetima (zaštita od poplava, od erozije, nedostatak vode u sušnom periodu) i prevencija pojave bolesti i štetočina
- **izrada mjera poticaja za petogodišnji period**
- **zaštita domaće proizvodnje** i povezivanje proizvođača s ciljem obezbjeđivanja većih količina proizvoda uz podizanje kvalitete što će dovesti do jačanja konkurentnosti voćarsko-vinogradarskog sektora
- **promicanje izvoza** i daljnje iniciranje mjera za olakšavanje trgovine
- **jačanje institucionalne integracije** u međunarodnu ekonomiju, s naglaskom na EU i WTO
- **promoviranje rada savjetodavnih službi** na općinskim i regionalnim nivoima kako bi se olakšao razvoj poljoprivredne proizvodnje povezivanjem znanja i iskustva
- **usvojiti Zakon o vinu** na razini BiH
- **izvršiti rajonizaciju vinogradarskog proizvodnog područja** prema propisanoj metodologiji od strane OIV i EU (uključujući zoniranje prema Winklerov-om indeksu) za određivanje vinogradarskih regija što je temelj budućeg označavanja vina PDO i PGI sustavom
- **dobivanje oznaka kvalitete**: implementirati sustav zaštite izvornosti (PDO) i zemljopisnog podrijetla (PGI)
- **organizovanje organske proizvodnje voća** koja će doprinijeti zaštiti biodiverziteta, ekosistema i prirodnih staništa, uz očuvanje autohtonog sortimenta i uporabu novostvorenih sorti otpornih prema bolestima i štetnicima
- **zasnivanje novih matičnjaka podloga i plemki** minimalno kategorije Certificirani sadni materijal za vinogradarstvo i kategorije Osnovni sadni materijal za voćarstvo
- **formiranje ex situ matičnjaka autohtonih sorata voća**
- **brendiranje Hercegovine** kao regije za proizvodnju ekstra djevičanskih maslinovih ulja
- **poticati gastro-vinarsku ponudu** ruralnih područja kroz jačanje i razvoj „vinske“ ceste i prodaju vina, ulja i prerađevina voća na kućnom pragu

SWOT analiza

Prednosti (S)	Nedostaci (W)
• Povoljni agroekološki uslovi za voćarsko vinogradarsku proizvodnju • Postojanje tradicije u bavljenju voćarsko-vinogradarskom i vinarskom proizvodnjom • Bogastvo vodnim resursima • Blizina turističkih centara i blizina tržišta EU • Razvijene naučno istraživačke i obrazovne institucije. • Autohtonost sortimenta u sektoru vinogradarstva (žilavka, blatina, trnjak) • Modernizacija proizvodnog procesa u vinarstvu i uljarstvu • Postojanje infrastrukturnih kapaciteta za skladištenje voća u kontroliranim uslovima • Standardizacija kvalitete (HACCP, ISO, Global G.A.P.)	• Loša demografski struktura stanovništva pogotovo u ruralnim sredinama (nedostatak radne snage) • Neodgovarajući srednji stupanj obrazovanja (srednje poljoprivredne škole) • Sporo prilagođavanje EU integracijama • Usitnjeni zemljišni posjedi i neracionalno korištenje zemljišta • Nedostatak sustava za navodnjavanje • Niski prinosi koji zaostaju za EU prosjecima • Slaba organizovanost u zadruge i udruge • Nekontrolirani uvoz • Zakonska regulativa (vinogradarstvo i vinarstvo) • Nedovoljno učešće IT sektora u voćarstvu i vinogradarstvu
Mogućnosti (O)	Opasnosti, prijetnje (T)
• Obezbijediti potporu za ublažavanje iseljavanja mladog i obrazovanog stanovništva sa sela • Stimulirati mlade poljoprivredne proizvođače • Mogućnost korištenja neproizvodnog poljoprivrednog zemljišta (pašnjaci) za podizanje novih zasada • Povećanje površina pod navodnjavanjem • Poticanje i rješavanje vlasničkih odnosa kao preduslova korištenja novčanih sredstava • Uvođenje novih tehnologija u voćarsko vinogradarskoj proizvodnji IKT • Bolje korištenje turizma, razvoj agroturizma i gastro-vinarske ponude • Poticanje proizvođača na udruživanje i zajednički nastup na tržištu	• Nestabilnost društveno političkog okruženja na svim razinama u BiH • Nedonošenje zakonske regulative • Trend iseljavanja, pogotovo mlade radne snage • Nestabilnost prinosa pod uticajem klimatskih promjena • Ovisnost o inputima (gnojiva, zaštitna sredstva, sjeme, sadni materijal...) iz uvoza • Nelojalna konkurencija od strane većih privrednih centara iz okruženja i robe iz uvoza